

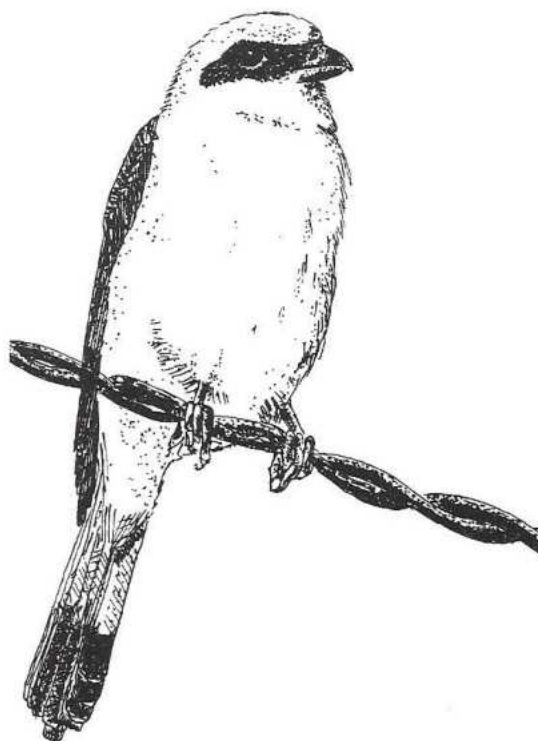
De Grauwe klauwier

voormalige broedvogel van de Hollandse Kust

PIM DE NOBEL

In de Atlas van de Nederlandse Vogels wordt de achteruitgang van de Grauwe klauwier in Nederland beschreven. De Hollandse kust was een van de overgebleven kernen in Nederland waar deze vogel eind jaren zeventig nog tot broeden kwam. De negatieve ontwikkeling ging echter helaas door. Naast een algemeen verhaal over de Grauwe klauwier wordt in dit artikel de huidige situatie voor de duinen tussen Hoek van Holland en Den Helder beschreven.

Het biotoop van de Grauwe klauwier bestaat uit half-open gebieden waar verspreide, dichte (duindoorn)struwelen en boomgroepen met een rijke kruidlaag voorkomen. Broedende Grauwe klauwieren in Nederland zijn dan ook voornamelijk te vinden in de duinstrook langs de kust en op de hoogvenen, de vochtige heidevelden en in het kleinschalig cultuurlandschap in oostelijk Nederland. Grote insecten als hommels, kevers, vlinders en sprinkhanen maar ook hagedissen, muizen, vogeleieren en nestjongen staan op het menu van de Grauwe klauwier. De prooiën worden vanaf een opvallende uitkijkpost opgespoord en met een korte duikvlucht gevangen. Niet zelden wordt de prooi bewaard door deze op een scherp uitsteeksel te spietsen, zoals duindoorns of prikkeldraad.

De Grauwe klauwier

Voorkomen in Europa

De Grauwe klauwier is in Europa een zomervogel. Tussen zuidelijk Scandinavië en Noord-Spanje strekt het broedgebied zich in oostelijke richting uit. Nederland en Zuid-Engeland vormen de westgrens van het broedareaal. In deze westelijke uithoek is de Grauwe klauwier veel minder talrijk dan in andere delen van zijn verspreidingsgebied. Bovendien is er al sinds het begin van deze eeuw sprake van een achteruitgang, zodat het erop lijkt dat het broedareaal in zuidoostelijke richting krimpt.

In Nederland hebben er volgens de meest recente schattingen rond de jaren vijftig nog zo'n 400 tot 500 paren gebroed. Midden jaren zeventig was de stand al gehalveerd tot 200 à 250 paar. De achteruitgang zette zich voort en begin jaren tachtig werd de Nederlandse populatie op 150 tot 175 paar geschat. De laatste schatting, over de jaren 1985-86, bedraagt nog maar 80 tot 140 paren. De verspreiding zou zich thans beperken tot een aantal vaste kernen zoals de eerder genoemde Hollandse kust, de Wadden, de hoogveenrestanten in Drenthe, de Oost-Achterhoek en plaatselijk in Noord-Brabant en Limburg. Daarbuiten heeft het voorkomen een onregelmatig karakter (1).

Voorkomen in de duinen

In Zuid-Kennemerland (de streek tussen IJmuiden en Noordwijk) is de Grauwe klauwier in de tweede helft van deze eeuw alleen in de duinen nog tot broeden gekomen. Aan het eind van de jaren zestig broedde de vogel hier in kleine aantallen met lokaal enkele grotere concentraties (een schatting van ongeveer 15 paar voor de gehele streek rond de jaren zestig lijkt iets aan de lage kant te zijn). Eind jaren zeventig waren in de binnenduintrand bij Velsen nog 2 à 3 broedparen aanwezig en in de Staatsbossen bij Noordwijk nog 3 à 5 broedparen. Het broedbestand is hierna verder afgetakeld. In 1982 werd nog bij Velsen en in de Amsterdamse Waterleidingduinen gebroed maar een vervolg is tot op heden niet meer vastgesteld.

Het verdwijnen van de Grauwe klauwier als broedvogel uit de duinen van Zuid-Kennemerland lijkt illustratief te zijn voor de ontwikkelingen in de andere Hollandse duingebieden. Zo valt in het recent verschenen "Broedvogels van Noord-Holland" te lezen dat de Grauwe klauwier in de duinterreinen tussen IJmuiden en Den Helder al sinds de jaren zeventig geen regelmatige broedvogel meer is. In 1981 werd bij Egmond het laatste broedgeval vastgesteld (6). Het verhaal van de Noordwijkse Grauwe klauwieren werd eveneens in 1981 afgesloten

(2) en uit Berkheide is al sinds 1976 niets meer vernomen (4). In Meijndel hield de Grauwe klauwier wat langer stand. Rond 1975 werden er zes broedgevallen geteld. In 1983 waren dat er nog twee, maar in 1984 werd het laatste territorium vastgesteld (med. H. van der Meer & A. Remeuse).

Tabel 1. Laatste zekere broedgeval van Grauwe klauwier per deelgebied.

gebied	jaar
Den Helder/Wijk a.Zee (6)	1981
IJmuiden/AW-duinen (3)	1982
Noordwijk(2)	1981
Berkheide (4)	1976
Meijndel (v.d. Meer & Remeuse)	1983

Er kan geconcludeerd worden dat de Grauwe klauwier als regelmatige broedvogel uit de Hollandse vastelandsduinen is verdwenen (tabel 1). Het "kerngebied Hollandse kust" (1) is niet meer. Dit sluit aan bij de algemene achteruitgang van de Grauwe klauwier in Noord-West Europa. Klimatologische veranderingen, biotoopvernietiging en het deels daarmee samenhangende verdwijnen van grote insecten zouden de oorzaak zijn (5). In de relatief goed beschermde duingebieden doet biotoopvernietiging zich vooral voor in de vorm van een verruiging van de vegetatie. Het is het overwegen waard om op voormalige broedlocaties, de door Grauwe klauwieren verlangde vegetatiestructuur te herstellen.

Toekomst

Het is overigens zeer opvallend dat de Grauwe klauwier zich in het Waddengebied (vooralsnog) wel weet te handhaven. Verder blijkt uit de recente, sterke toename van de Grauwe klauwier in een Drents hoogveenrestant dat de soort wellicht in Nederland nog kansen heeft. In 1988 werd er ten opzichte van het voorgaande jaar een vervijfvoudiging van het aantal broedparen vastgesteld (7). Wel bleken er meer dan 20 bezoeken aan het gebied nodig te zijn om alle paren op te sporen. Ofwel het blijft opletten geblazen met de lastig te inventariseren Grauwe klauwier, want incidentele broedgevallen kunnen zich nog altijd voordoen.

Literatuur

1. BIJLSMA, R.G., 1987. Grauwe klauwier *Lanius collurio*. In: Atlas van de Nederlandse vogels (SOVON red.): 474-475. SOVON, Arnhem.
2. DIJK, J. VAN & D. HOEK (RED.), 1989. Vogels van Noordwijk en omstreken. Vereniging voor Natuur- en Vogelbescherming Noordwijk, Noordwijk.
3. NOBEL W.T. DE, 1989. De Grauwe klauwier in Zuid-Kennemerland. Fitis 25: 124-131.
4. OMMERING, G. VAN & T.J. VERSTRAEL, 1987. Vogels van Berkheide. Werkgroep Berkheide/Stichting Publikatiefonds Duinen, Leiden.
5. OSIECK, E.R., 1986. Bedreigde en karakteristieke vogels in Nederland. Vogelbescherming, Zeist.
6. SCHARRINGA, C.J.G., 1990. Grauwe klauwier *Lanius collurio*. In: Broedvogels van Noord-Holland (Ruitenbeek e.a. red.) in druk.
7. SOVON, 1988. Eerste resultaten Bijzondere Soorten Projekt 1988. SOVON Nieuws 1 (3): 2-4.

W.T. (Pim) de Nobel, Riouwstraat 162, 1094 ZA Amsterdam (dit artikel verscheen in een eerdere versie in het blad Fitis).

De Grauwe klauwier komt steeds minder tot broeden in het duingebied (foto: P. Munsterman).

